

D • N

3/6 1951

Program, mystik eller samverkan

Enligt ett gammalt, numera nästan glömt ideal skulle de demokratiska valen gälla personer, inte partier; väljarna skulle söka den bäste, och den elit som folkrepresentationen sålunda bildade skulle från fall till fall handla efter bästa förstånd och samvete. Tankegången var irrationell såtillvida som den förbisåg det ofrånkomliga i grupperingen kring idéer och intressen. Valen har alltmer kommit att gälla partier, och personbedömningen har trätt i andra rummet. Vi har oavbrutet tillfälle att konstatera att en socialdemokrat, en liberal eller en högerman hellre röstar på en nolla som kan väntas förtreda den väljandes allmänna uppfattning än på en betydande person från ett annat parti.

De partier som behärskar demokratin har i huvudsak uppstått på två sätt. Ställningstagandet till en aktuell fråga, som helt dominerat debatten, har föranlett en uppdelning som i brist på nya och skarpa skiljelinjer i det hela blivit bestående även sedan den ursprungliga frågan lösts eller förlorat sin centrala betydelse. Det klassiska exemplet på en sådan utveckling är USA, där partierna, efter den stora konflikten i slavfrågan, blivit väldiga valorganisationer, som fångar skiftande åsikter och önsksningar till gemensamt handlande. Den andra vägen, den normala i Europa, är att partierna framträder som organ för en allmän åskådning, som de avser att totalt realisera. Här kan man tala om verkliga program på lång sikt; partierna känner sig som 'redskap för en omvandling av samhället. Om dylika partier genom diktatur eller över huvud ett långvarigt välde får fritt lopp, förverkligar de sina avsikter — dessa avsikter förändras visserligen under arbetets gång, men de ter sig som något för partiet speciellt och bestämmande. Men i regel blir inom demokratin utvecklingen av dylika åskådningspartier ungefär densamma som i fråga om de av USA exemplifierade konfliktpartierna.

I stället för ett stort perspektiv träder handlande från fall till fall.

Orsakerna till denna omvandling är uppenbara. Samhället förändras genom politiken och genom krafter utanför politiken, och därmed måste de generaliseringar som legat till grund för partibildningen frätas sönder. Själva det demokratiska arbetet innebär att kompromisser beslutas som är någorlunda acceptabla för alla, men som frestar på spekulationerna om totala lösningar i stor stil. Själva godtagandet av demokratin medför att man måste ta hänsyn och inte genom att med knappa majoriteter genomföra väldiga förändringar öka motsättningarna och bringa samhällsfreden i fara. Då en rad stora reformer kommit till stånd blir marginalen för aktuella stridsfrågor allt trängre. Resultatet blir att de ursprungliga programmen blir av allt mindre reell vikt för ställningstagandet och att de stora allmänna åskådningarna smälter ned till en vag mystik, användbar i ett slags söndagsförkunnelse vid sidan av den praktiska politiken.

Den svenska politiken har med särskild tydlighet nått detta stadium. Om de nationella, demokratiska och socialreformatoriska linjer som tidigare verkat partiskiljande råder i det väsentliga enighet. Även det parti som starkast hävdade en särpräglad åskådning, det socialdemokratiska, har under senare år genom att inte driva socialiseringstanken åtminstone provisoriskt avstått från principiell strid. Kvar står vissa tendenser, en konservativ, liberal och socialistisk mystik för den mera festliga propagandan, men inga program.

Bevisen för detta sistnämnda påstående är nästan komiskt påtagliga. En stor del av partiernas agitation går ut på att fastslå att de andra partierna saknar program och att på de torftigaste grunder göra troligt att det egna partiet besitter en sådan klenod. Ståndpunktstagandet till de ekonomiska problemen som behärskar debatten skiftar från år till år, från månad till månad inom de skilda

partierna. Inom regeringen föreligger oenighet på viktiga punkter. Alla partier söker genom att höra sig för hos de mäktiga organisationerna vid sidan av politiken få reda på vad som kan och bör göras. De är i själva verket på jakt efter ett program, ett program för stunden.

Behovet av en samregering, inte för tillfället, utan som institution, blir i detta läge allt klarare. Vad det nu gäller är inte att göra politik i vanlig äldre mening, utan att skapa garantier för en klok förvaltning. Samverkan är behövlig

därför att med den koncentration av makten hos regeringen som statsapparatusens växande medför endast en sådan samverkan ger tillbörligt inflytande åt alla demokratiska riktningar. Den är möjlig därför att enighet råder i det huvudsakliga och därför att alla saknar fasta riktlinjer för lösningen av de aktuella frågorna. Genom en samregering blir kompetensen starkare, allsidighet vinnes i frågornas belysning, och folkstyrelsen stärkes genom att taktiken berövas lockelsen att skapa och överdriva motsättningar utan realitet.